

RIKSADVOKATEN

Justisdepartementet
Lovavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

REF.:
201002072

VÅR REF.:
Ra 10-510 GKL/jaa
442.1

DATO:
31.01.11

HØRING – UTVIDET STRAFFANSVAR VED INTERNASJONAL BARNEBORTFØRING

Det vises til departementets høringsbrev 21. oktober 2010 med frist til 31. januar d.å. for å komme med merknader til forslaget om å utvide straffansvaret for barne bortføring til også å gjelde bortføring til utlandet foretatt av den barnet bor fast hos.

Statsadvokatembetene er egne høringsinstanser, men riksadvokaten har anmodet om at eventuelle uttalelser fra disse sendes i kopi hit før høringsfristens utløp. Pr. i dag har vi kun mottatt kopi av merknader fra Det nasjonale statsadvokatembetet.

En rekke foreldre opplever at den andre forelderen, gjerne etter samlivsbrudd, tar med seg felles barn og flytter til utlandet (gjernede vedkommendes hjemland). Dette oppleves ofte som meget dramatisk for både barn og gjenværende forelder, og i en rekke tilfeller brytes all kontakt mellom dem.

Etter gjeldene rett er det slik at dersom begge foreldrene har del i foreldreansvaret, er det *ulovlig* å ta barnet til utlandet en lengre periode uten samtykke fra den andre forelderen, jf. barneloven §§ 40-41. Men det er bare den av foreldrene barnet ikke bor fast hos (i praksis samværsforelderen) som kan *straffes* etter straffeloven § 216. Straffeloven 2005 § 261 har en tilsvarende begrensning. (Dersom foreldrene bor sammen når flyttingen skjer, kan ingen straffes. Det samme gjelder trolig når barnet bor fast hos begge, dvs har delt bosted).

Riksadvokatens utgangspunkt er at man må være restriktiv når det gjelder nykriminalisering. Men både sammenhengen i regelverket (herunder mellom de sivilrettslige og strafferettslige reglene) og de øvrige momentene departementet anfører, trekker i retning av at den ulikheten som gjelder i dag mellom samværsforelderen og bostedsforelderen, ikke bør opprettholdes. Moderne tenkning tilsier at det som utgangspunkt ikke er mindre straffverdige å unndra et barn fra samværsforelderen enn fra den barnet bor fast hos.

En annen sak er at omstendighetene omkring barne bortføringer til utlandet varierer betydelig, både hva gjelder årsak til flyttingen og de omgivelser og "rammebetingelser" barnet opplever dit det kommer. Det er, som departementet flere steder er inne på, ikke

åpenbart at straff alltid – eller gjennomgående – er en riktig eller hensiktsmessig reaksjon, og en er enig i at utgangspunktet må være at sivilrettslige sanksjoner normalt er å foretrekke. Disse synspunktene gjelder imidlertid uavhengig av om det er bostedsforelder eller samværsforelder som har tatt med seg barnet til utlandet.

Departementet foreslår at det skal være et vilkår for straffbarhet at den gjenværende forelder har del i foreldreansvaret (og at det ikke er tilstrekkelig at gjenværende forelder har samværsrett). Det kan innvendes med tyngde at samvær mellom barn og en forelder uten formelt foreldreansvar ikke er mindre beskyttelsesverdig enn samvær mellom barn og en forelder med slikt ansvar. Riksadvokaten er likevel enig med departementet i at det har gode grunner for seg å ikke kriminalisere forhold som ikke er ulovlig etter de underliggende sivilrettslige reglene. Dersom man ønsker at disse situasjonene skal omfattes av straffansvaret, bør også barneloven endres. Riksadvokaten finner ikke grunn til å foreslå dette.

Departementet stiller mer åpent om det bør være en forutsetning for straffansvar at gjenværende forelder *også* har samværsrett med barnet. Det kan enkleste retsteknisk sett er formentlig å knytte straffansvaret direkte opp mot det som er ulovlig etter barneloven (å flytte uten samtykke fra den andre forelder der denne har del i foreldreansvar, uavhengig av om sistnevnte har samværsrett). Samtidig kan det argumenteres for at det først og fremst er samværet mellom barn og foreldre som bør nyte strafferettslig vern, og at kriminaliseringen bør begrenses til der gjenværende forelder har samværsrett. Riksadvokaten har ikke sterke meninger om dette, men peker på at det i noen tilfeller kan være uklart om gjenværende forelder har samværsrett eller ikke. Og hva med tilfeller der gjenværende forelder har samværsrett, men over tid selv har valgt å ikke ha samvær med sitt barn?

Hvis straffansvaret knyttes opp mot samværsrett, er det for øvrig ønskelig at forarbeidene sier noe om situasjonen der samværet (skal) gjennomføres i henhold til det som er bestemt, ved at barnet returnerer til Norge i aktuelle perioder.

Departementet har videre bedt om synspunkter på om det, for at straffansvaret ikke skal favne for vidt, er tilstrekkelig at ansvaret gjelder "ulovlig" unndragelse, eller om straffebestemmelsen bør inneholde en mer omfattende rettsstridsreservasjon. I høringsnotatet drøftes muligheten for å benytte begrepet "uberettiget" i stedet for (eller i tillegg til?) "ulovlig". Dette er etter riksadvokatens mening verken nødvendig eller hensiktsmessig. Den alminnelige ulovfestede rettsstridsreservasjon bør, sammen med påtalemyndighetens skjønsmessige vurdering av om forholdet bør straffefølges og eventuelt med hvilken reaksjon, være tilstrekkelig til å unngå urimelige konsekvenser av straffebestemmelsen. (Det er for øvrig ikke gitt at begrepet "urettmessig" er egnet dersom man ønsker en mer omfattende rettsstridsreservasjon enn "ulovlig". Førstnevnte er til dels videre ved at det omfatter også adferd som ikke er i strid med underliggende lovgivning, slik at flere situasjoner omfattes av straffebudet.)

En er usikker på om den foreslåtte ordlyden, som knytter det straffbare til det å "ta" barnet ut av landet, dekker situasjoner der selve utreisen neppe var straffbar i seg selv, men der det (formentlig) bør være straffbart å ikke *returnere* til Norge med barnet. Et eksempel (dersom samværsrett blir vilkår for straffansvar, jf. over) kan være der samlivsbruddet er ferskt og gjenværende forelder ennå ikke har begjært mekling/reist sak for å få samværsrett. Et annet er der den ene forelder reiser på ferietur (noe som i seg selv ikke er ulovlig, jf. barneloven § 41) men under oppholdet beslutter å bli værende i utlandet.

Riksadvokaten er enig i at straffeloven § 216 endres slik at påtale også kan reises dersom allmenne hensyn tilsier det.

Tor-Aksel Busch

Guri Lenth
Guri Lenth
kst. førstestatsadvokat